

8. CZYN HEROICZNY

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Człowiek, dokonując czynu heroicznego, kieruje się miłością, osiągając dobro, które obiera za cel, przyczyniając się do poprawy losu drugiej osoby. Czyniąc to dobro, odczuwa duchowe pragnienie i spełnienie. Do takiego działania konieczna jest swoboda decyzji. Heroizm charakteryzuje odwaga, honor, męstwo, postępowanie sprawiedliwe, poświęcenie w obliczu niebezpieczeństwa.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Potrzeba niesienia bezinteresownej pomocy drugiemu człowiekowi

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Zrozumienie potrzeb drugiego człowieka

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Chęć niesienia pomocy innym.
- Postępowanie moralnie heroiczne.
- Istotą człowieczeństwa jest umiejętność poświęcenia się dla dobra innych.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Tylko dobro społeczne lub dobrowolnie przyjęte zobowiązanie skłania ku heroizmowi¹.
- Ludziom, którzy ryzykowali utratę tego, co dla nich ważne, w imię pomocy drugiemu człowiekowi, powinno okazywać się wdzięczność i szacunek.
- Postawa heroiczna polega na bezinteresownym działaniu na rzecz człowieka lub wspólnoty.

→ ZASADY

- Reaguję na krzywdę znajomych i nieznajomych.
- Pomagam swoim kolegom i koleżankom w klasie.
- Kiedy widzę, że mój kolega jest w potrzebie, natychmiast wiem, co należy zrobić, aby mu pomóc.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Każdy powinien dążyć do tego, aby być dobrym i czynić dobro dla siebie i innych w życiu codziennym.
- Zachowanie heroiczne powinno polegać na wyrażaniu empatii wobec drugiego człowieka czy wspólnoty.
- Dom rodzinny to miejsce, w którym osoby pomagają sobie wzajemnie w podejmowaniu słusznych decyzji.

→ ZASADY

- Często rozmawiam z dzieckiem o tym, jak może pomóc drugiemu człowiekowi.
- Tworzę więzi osobowe oparte na odpowiedzialności i miłości.
- Wychowuję potomstwo w szacunku, lojalności, miłości i wzajemnej pomocy.

1 A. Kokoszka, *Teologia moralna fundamentalna*, wyd. Biblos, Tarnów 2005, s. 101.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Każdy powinien reagować na krzywdę drugiego człowieka, nawet nieznanego.
- W procesie kształcenia kluczową rolę odgrywa wychowanie postaw społecznych, takich jak: postawa odpowiedzialności, heroizmu, miłości.
- Należy okazywać pomoc swoim bliskim, gdy są w trudnej sytuacji życiowej.
- Ważna jest umiejętność samodzielnej realizacji określonych decyzji i celów.

→ ZASADY

- Rozwijam w uczniach postawę empatii, uważności na drugiego człowieka, współdziałania, a także odpowiedzialności społecznej.
- Staram się przekazywać uczniowi wiedzę, w jaki sposób powinien radzić sobie z wyzwaniami i osiągnąć zamierzony cel.
- Troszczę się o dobre samopoczucie uczniów.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Zdanie dla uczniów.

Zdefiniuj:

- Jak twoim zdaniem, wyraża się postawa heroiczna?
- Co oznacza heroizm w obecnych czasach?
- Kim według ciebie jest prawdziwy bohater?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Młodzi ludzie dostrzegają, że czując się potrzebni swoim kolegom i koleżankom, wzmacniają w sobie poczucie własnej wartości. Posiadają stałą gotowość do zachowań wymagających poświęcenia, które ujawniają się w sytuacjach dramatycznych. Posiadają w sobie zdolność wyobrażenia sytuacji, jakie będziemy podejmować, by problem rozwiązać. Widzą w sobie człowieka zdolnego do podjęcia bohaterskiego czynu, gdy zajdzie potrzeba.

1.10. ZAGROŻENIA

W dzisiejszych czasach brakuje nam heroizmu. Ludzie rzadziej oferują pomoc potrzebującym. Nie interesują się problemami innych, a świat potrzebuje dobra. Brak przypominania, brak mówienia o heroizmie, powoduje, że wśród młodzieży brakuje takich postaw. Jeśli decydują się nieść pomoc, to z myślą o własnych korzyściach, nie dla poczucia spełnienia czy radości z dokonania dobrego czynu. Licealiści powinni zwrócić baczniejszą uwagę na potrzeby drugiego człowieka: współdziałanie z nim, czy okazywanie współczucia.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

DŻUMA

– Nie wiem, przysięgam panu, że nie wiem. Kiedy wybrałem ten zawód, był to wybór w pewien sposób abstrakcyjny; bo chciałem być lekarzem, bo jest to zawód jak każdy inny, jeden z tych, który wybierają młodzi ludzie. Może także dlatego, że nastęczał szczególnych trudności dla syna robotnika jak ja. A potem zobaczyłem, jak się umiera. Czy pan wie, że są ludzie, którzy nie zgadzają się na śmierć? Czy słyszał pan kiedy kobietę krzyzącą „Nigdy!” w chwili śmierci? Ja słyszałem. I rozumiałem wtedy, że nie będę mógł się do tego przyzwycząić. Byłem wówczas młody i zdawało mi się, że moja niechęć godzi w porządek świata. Potem stałem się bardziej skromny. Po prostu nie jestem wciąż przyzwyczajony do widoku śmierci. Nie wiem nic więcej.

Ale w końcu...

Rieux zamilkł i usiadł. Czuł suchość w ustach.

– Ale w końcu? – powiedział łagodnie Tarrou.

– W końcu... – podjął doktor i zawahał się jeszcze, patrząc na Tarrou z uwagą – jest to sprawa, którą człowiek taki jak pan potrafi zrozumieć; skoro jednak śmierć ustanawia porządek świata, może lepiej jest dla Boga, że nie wierzy się w niego i walczy ze wszystkich sił ze śmiercią, nie wznosząc oczu ku temu niebu, gdzie on milczy.

– Tak – potwierdził Tarrou – rozumiem. Ale pańskie zwycięstwa zawsze będą tymczasowe, tylko tyle.

Rieux jakby się zasępił.

– Zawsze, wiem o tym! Ale to nie powód, żeby zaniechać walki.

– Nie, to nie powód. Ale wyobrażam sobie teraz, czym ta dżuma jest dla pana.

– Tak – powiedział Rieux. – Nie kończącą się klęską.

Tarrou patrzył przez chwilę na doktora, potem wstał i ciężko ruszył ku drzwiom. Rieux poszedł za nim. Stanął obok niego, kiedy Tarrou, patrząc na swoje nogi, powiedział:

– Kto pana tego wszystkiego nauczył, doktorze?

Odpowiedź padła natychmiast:

– Bieda.

Rieux otworzył drzwi gabinetu i w przedpokoju powiedział do Tarrou, że wybiera się do jednego ze swych chorych na przedmieściu. Tarrou zaproponował, że pójdzie z nim razem, i doktor się zgodził. Przy końcu korytarza spotkali panią Rieux, której doktor przedstawił Tarrou.

– Mój przyjaciel – rzekł.

↑ A. Camus, *Dżuma*, tłum. J. Guze, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2020, s. 125.

KOMENTARZ

Przedstawiony fragment dotyczy heroicznej postawy francuskiego lekarza Bernarda Rieux – głównego bohatera opowiadania. Jako pierwszy w mieście Oran odkrywa zarazę, przenoszoną przez szczury. Natychmiast stawia czoło sytuacji i podejmuje walkę z zarazą. Jest postacią bardzo aktywną, która z ogromnym poświęceniem stara się pomóc mieszkańcom Oranu. Jest to człowiek, który podejmuje działania głęboko humanitarne. Cechują go takie wartości jak: ofiarność, szlachetność, pomoc drugiemu człowiekowi, troska i współczucie. Jego zdaniem, wszyscy są równi i zasługują na pomoc. Wartość ludzkiego życia jest dla niego najważniejsza. Pomimo, że dżuma ciągle się rozprzestrzeniała, nie tracił ducha walki. Walczył z zarazą, pomagając wszystkim ludziom, nie oczekując niczego w zamian, ponieważ czuł, że tak powinien czynić jako człowiek. Na przykładzie ukazanej postaci doktora Bernarda Rieux widzimy, że postawa heroiczna ujawnia się głównie w dramatycznych sytuacjach życiowych. Lektura ta podkreśla wielkie znaczenie godności człowieka i jej ocalenie.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Katarzyna Stępień, polska filozof, swoim artykułem zawartym w publikacji pt. *Św. Tomasz z Akwinu, Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21-22*, odnosi się do koncepcji filozoficznej świętego Tomasza z Akwinu na temat dobra i celu. Wskazuje w nim na powiązanie czynu heroicznego z działaniem opartym na czynieniu dobra i dążeniu do zamierzonego celu. Wyjaśnia to w sposób następujący: „cel jako poznany przedmiot działania wywołuje w podmiocie skłonność, która jest racją aktualnego dążenia tego podmiotu do określonego dobra”². Oznacza to czyn moralnie dobry, sprawiedliwy, z dużym poświęceniem.

2 K. Stępień, *W poszukiwaniu racji dobra. Komentarz do art. 6 kwestii XXI De bono św. Tomasza z Akwinu*, w: *Tomasz z Akwinu św., Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21-22*, tłum. A. Białek, wyd. Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2019, s. 312.

Podobnie twierdzi Paweł Skrzydlewski, nawiązując do wolności decyzji, która jest ściśle powiązana z działaniem. Dzięki niej człowiek decyduje o swoim postępowaniu. Wpływa ona z wnętrza człowieka, za które ponosi odpowiedzialność³.

Z kolei, w swoich rozważaniach filozoficznych na temat heroizmu odwołuje się ks. Józef Tischner do nadziei ludzkiej. Przedstawia ścisłą zależność pomiędzy heroizmem, nadzieją i dojrzałością, formułując ją w następujący sposób: „nadzieja umożliwia heroizm. Kto stracił wszelką nadzieję, ten zagubił także podstawę dla heroizmu. Gdybyśmy chcieli w takim człowieku odbudować jego heroizm, musielibyśmy zacząć od odbudowania jakiejś nadziei. Ale można powiedzieć jeszcze coś więcej; jaka jest ludzka nadzieja, taki jest ludzki heroizm. Nadzieja głodnych rodzi heroizm walki z głodem, nadzieja ciekawych rodzi heroizm walki z niewiedzą, nadzieja niewolników rodzi heroizm walki o wolność. Nadzieja chrześcijańska zrodziła różne odmiany chrześcijańskiego heroizmu, począwszy od tych, których symbolem jest śmierć męczeńska, skończywszy na tych, których symbolem było ciche, prozaiczne życie najprostszym obowiązkiem. Ścisły związek nadziei i heroizmu ma także poznawcze znaczenie: jeżeli zdołamy zrozumieć swoisty styl właściwy heroizmowi jakiegoś człowieka, zrozumiemy tym samym istotny wymiar jego nadziei”⁴. Człowiek dzięki czerpaniu nadziei rozwija swoją wyobraźnię na świat z perspektywy aksjologicznej.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

W procesie wychowawczym należy zwrócić uwagę na kształtowanie wśród uczniów postawy bohaterstwa na co dzień. Chodzi o poświęcenie się dla innych i odwagę w szczególnie trudnej sytuacji. Takie działania pielęgnują człowieczeństwo. W nastolatkach trzeba pobudzać samoświadomość i refleksję, pogłębiać ich wiedzę, że pomaganie, szczególnie odwaga w działaniu na rzecz drugiego człowieka jest postępowaniem słusznym, które może wpłynąć pozytywnie na ich życie.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Heroizm, bohaterstwo, honor, odwaga mają niepowtarzalne znaczenie dla młodego człowieka. Ten czyn można definiować jako zachowanie ratujące czyjeś życie lub też zachowanie wobec osób obcych. Istnieje wiele okoliczności, w których

3 Por. P. Skrzydlewski, *Dobro a wolność woli człowieka*, w: Tomasz z Akwinu św., *Dysputy o dobru...*, dz. cyt., s. 294.

4 Tischner o nadziei: *Nadzieja proponuje nowy świat*, [online:] <https://tischner.pl/tischner-o-nadziei-nadzieja-proponuje-nowy-swiat/> [dostęp: 26.01.2022].

człowiek może wyciągnąć pomocną dłoń do drugiej osoby. Istotna jest również umiejętność zrozumienia tego czynu i przyjęcie pomocy.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Według Biblii największego poświęcenia dokonał dla nas Jezus Chrystus, umierając na krzyżu za nasze grzechy. Okazał nam swoją miłość poprzez zbawienie. Do wykonania czynu ludzkiego, również tego heroicznego, konieczna jest swoboda decyzji. Fakt, że człowiek jest za swój czyn odpowiedzialny rodzi się na podstawie wolności, która – o czym mówi nam teologia moralna – jest darem od Boga i jest skierowana ku Niemu⁵. Cnota chrześcijańska, żeby była heroiczna, powinna sprawiać, by posiadający ją działał: ochotnie, łatwo i radośnie, ponad ogólny sposób działania (*supra humanum modum*), dla celu nadprzyrodzonego, bez ludzkiego rozumowania, z wyrzeczeniem się i z podporządkowaniem uczuć⁶”.

⁵ Por. A. Kokoszka, *Teologia moralna fundamentalna*, dz. cyt., s. 30.

⁶ J. Białobok, *Heroiczność cnót w aspekcie prawa kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 19/3-4, 1976, s. 327-336.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Droga prowadzi nie tyle przez byt i istnienie, ile przez osoby oraz spotkanie osób: „ja” i „ty”. To jest podstawowy wymiar bytowania człowieka, które zawsze jest współbytowaniem.

↑ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, rozm. przepr. V. Messori, Wydawnictwo KUL, Lublin 2018, s. 46.

” Wolność jest czymś wspaniałym, ale można ją utracić. Edukacja moralna jest kultywowaniem wolności poprzez postanowienia, motywacje, zastosowania praktyczne, bodźce, nagrody, przykłady, wzory, symbole, refleksje, zachęty, korygowanie sposobu działania i dialogi pomagające osobom w rozwijaniu tych stałych zasad wewnętrznych, które mogą popychać do spontanicznego czynienia dobra. Cnota jest przekonaniem, które przekształciło się w wewnętrzną i stabilną zasadę działania. Życie cnotami buduje zatem wolność, umacnia ją i wychowuje, chroniąc osobę przed stanieniem się niewolnikiem dehumanizujących i społecznych skłonności kompulsywnych. Bowiem sama godność człowieka wymaga, aby każdy „działał według świadomego i wolnego wyboru, to znaczy osobiście, poruszony i kierowany od wewnątrz”.

↑ AL 267.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

” Wchodźcie przez ciasną bramę. Bo szeroka jest brama i przestronna ta droga, która prowadzi do zguby, a wielu jest takich, którzy przez nią wchodzi. Jakże ciasna jest brama i wąska droga, która prowadzi do życia, a mało jest takich, którzy ją znajdują!

↑ Mt 7,13-14.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Im więcej człowiek czyni dobra, tym bardziej staje się wolnym. Prawdziwą wolnością jest tylko wolność w służbie dobra i sprawiedliwości. Wybór nieposłuszeństwa i zła jest nadużyciem wolności i prowadzi do „niewoli grzechu”⁷.

↑ KKK 1733.

7 Por. Rdz 6,17.

V. LITERATURA

- Białobok J., *Heroiczność cnót w aspekcie prawa kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 19/3-4, 1976, s. 327-336.
- Camus A., *Dżuma*, tłum. J. Guze, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2020.
- Franciszek, *Adhortacja Amoris laetitia*, Wydawnictwo M, Kraków 2016.
- Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, rozm. przepr. V. Messori, Wydawnictwo KUL, Lublin 2018.
- Kokoszka A., *Teologia moralna fundamentalna*, wyd. Biblos, Tarnów 2005.
- Rutowski T., *Heroizm w nauce i życiu św. Tomasza z Akwinu*, „Studia Płockie” 2010 (nr 38), s. 193-198.
- Skrzydlewski P., *Dobro a wolność woli człowieka*, w: Tomasz z Akwinu św., *Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21-22*, tłum. A. Białek, wyd. Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2019.
- Stępień K., *W poszukiwaniu racji dobra. Komentarz do art. 6 kwestii XXI De bono św. Tomasza z Akwinu*, w: Tomasz z Akwinu św., *Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21-22*, tłum. A. Białek, wyd. Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2019.
- Tischner o nadziei: Nadzieja proponuje nowy świat*, [online:] <https://tischner.pl/tischner-o-nadziei-nadzieja-proponuje-nowy-swiat/> [dostęp: 26.01.2022].
- Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, W. Chudy, J.W. Gałkowski, wyd. TN KUL, Lublin 2000.